

Siyasi ve Ekonomik İstikrar için Türk Yargı Reformu

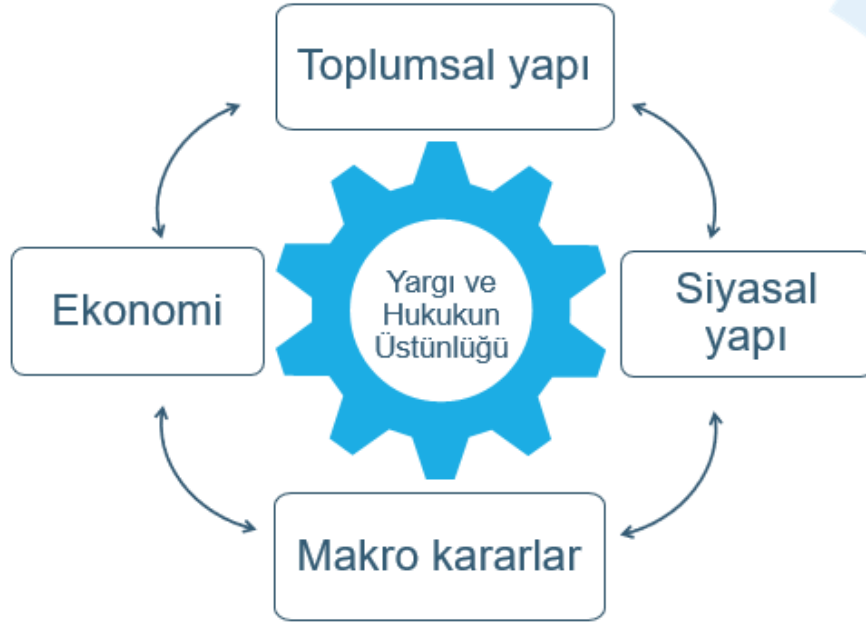

Siyaseten tarafsız düşünce kuruluşu

Av. Mehmet Gün
Sagalassos Çalıştayı
Ünye, 13 Ocak 2023

www.dahaiiyargi.org

1

2

Ekonomi (kıt, yeterli veya bol) kaynakların yönetimi, kullanımı ve dağıtımını, toplumsal işbirliği ve dayanışma sonucunda üretilen mal ve hizmetler ile üretim için katlanılan külfetlerin paylaşımını ifade eder. Hukuk bütün bunları düzenleyen kuralların bütünüdür. Ekonomi hukuki ilişkilerin ortaya çıkardığı sonuçlardır. Ekonomi bilimi, ekonomik aktörlerin ve karar vericilerin davranışlarını belirleyen sosyolojik davranış bilimi de denilebilir.

İstikrar, mikro alanda ekonomik aktörlerin davranışlarının; makro alanda siyasal yapıdaki gelişmelerin, yönetsel kararlarının öngörülebilir ve kestirilebilir olmasını sağlar. Bireysel aktörler planlarını, kararlarını, tutum ve davranışlarının ona göre belirlerler. Dış faktörler gözardı edilirse bir ülkenin ekonomik istikrarı toplumsal dayanışmaya, siyasal yapıda gelişmelerin ve davranışların istikrarına yakından bağlıdır.

Yargının hukukun üstünlüğünü gerçekleştirme performansı toplumun ve siyasal yapının devinimini sağlar, makro kararların isabetini ve ekonominin performansını belirler. Dolayısı ile yargı; ekonomik performansın ana belirleyicisidir.

Yargı Kamu Hizmetlerinin En Kötüsü

TÜRKİYE	Geçen Yılda Devir (kalan)	Yıl içinde Yeni Gelen	Bozularak Gelen	Bekli İş Toplamı	Karara Bağlanan	Gelecek Yıla Devir Edilen	Eldeki İş Bitirme Yüzdesi	Bitirme Süresi (gün)	CEPEJ Kapasite
Cumhuriyet Başsavcılıkları	5.23					1.953	30%	1.208	46%
Ceza Mahkemeleri	2.33					1.184	72%	506	45%
Bölge Adliye Mahk. Ceza	36					1.446	61%	597	102%
Yargıtay Ceza	26					1.907	34%	1.058	49%
								2.171	
Hukuk Mahkemeleri	1.781.034	1.435.944	16.174	1.931.858	2.355.842	775.316	40%	519	105%
Bölge Adliye Mahk. Hukuk	381.959	356.446	1.177	480.471	457.394	457.394	95%	53	71%
Yargıtay Hukuk	90.612	257.234	3.946	350.779	76.455	76.455	22%	533	71%
Vergi Davaları	55.723	130.482	5.961	186.205	136.249	55.917	73%	499	104%
İdare + Vergi Davaları	297.507	308.336	1.177	607.020	387.048	356.913	68%	534	105%
Bölge İdare	91.944	297.761	1.177	394.883	124.872	124.872	68%	537	89%
Danıştay	134.331	27.735	372.005	338.767	138.968	138.968	29%	1.249	46%
								2.320	

2021 yılında 28 Milyon adli dosya 6 yıl ortalama süre

15 Milyon savcılık dosyası 4,7 Milyon ceza dosyası 5,6 Milyon hukuk dosyası

1,3 Milyon idare ve vergi dosyası

Eğitim, Güvenlik, Sağlık, ulaşım ve benzeri kamu hizmetleri arasında en kötüsü yargı hizmetleri... Anayasa Mahkemesi'nde yığılan bireysel başvuruların %77'den fazlası, ihlal kararlarının %60'tan fazlası adil yargılanma hakkı ihlaline ilişkin.

Halk etkin olarak çözülemeyen uyuşmazlıklara ve davalara boğulmuş durumda. Her sene ortalama 8,2 milyon dava açılıyor; 3'te 1'i sonraki yıllara devrediyor. 4-5 ayda bitmesi gereken bir dava istinaf ve temyiz aşaması dahil en az 5 sene, ortalama 9 sene sürüyor.

Sonuçta ortaya çıkan tablo vahim! Resmi Adalet İstatistiklerine göre 2021 yılında Türkiye'de devam etmekte olan 28 milyon adli dosya var:

- 15 milyondan fazla savcılık dosyası,
- 5 milyon civarında ceza davası,
- 5 milyon 600 bin hukuk davası,

- 1 milyon 300 bin idare ve vergi davası var!

Yaklaşık 50 milyon kişi şikayetçi, sanık, davalı veya davacı. Etkin olarak çözemediğimiz uyuşmazlıklarımız ile kendi kendimizi ayaklarımızdan bağlıyoruz.

Siyasal Yapı (Yönetim) Meseleleri

- ❑ Yönetim sistemi sorunları:
 - Güçler ayrılığı, dengesi ve yargı bağımsızlığı bozulması
 - Halkın parlamentoda ve yürütmeye temsilinde adalet
 - Parti içi demokrasi ve yönetime katılım kısıtları
- ❑ Yürütme gücü sorunları:
 - İstikrarlı hükümet kurma sorunları
 - İstikrarlı karar alma ve uygulama sorunları
 - Yürütmenin hukukla sınırlanması ve denetimi
 - Keyfilik ve hesapvermezlik
- ❑ Bağımsız yargı ve hukukun üstünlüğü sorunları
- ❑ Anayasa, anayasal düzen ve korunması
- ❑ Temel hak ve özgürlüklerin korunmasında erozyon

2021'de Siyasal İstikrar Endeksinde 194 ülke arasında Türkiye, 169. sırada, 20 Avrupa ülkesi arasında 19. sırada. En sonda savaş halinde bulunan Ukrayna geliyor. Siyasi istikrarsızlığa neden olan temel sorunlarımız ana hatları ile:

- Güçler ayrılığını fiilen kaybolmasıyla hibrit demokrasi (seçimli otokrasi) seviyesine gerilemiş bulunuyoruz.
- Siyasi partiler oligarşik. Lider sultanı, merkezi yönetim hegemonyası hakim. Halkın siyasete katılım kanalları tıkalı. Siyasi haklar seçimden seçime oy kullanmaya indirgenmiş durumda. Siyaset halka hizmet için değil menfaat ve ticaret için yapılıyor.
- Yürütme hukukla sınırlandırılmıyor. Makro ekonomik kararları alan zümre hesapverir değil; hukuken ya da fiilen sorumluluktan başışık. Kararları bilimsellikten uzak; anlık, keyfi ve hatalı kararlar alınıyor
- Yargı yürütmeye ve Adalet Bakanına bağlı; HSK'nın idari kararlarının yargısal denetimi yok. Yargının kapasitesi, usul ve süreçleri görevini yapmaya yeterli değil.
- Karar verici siyasilerin ve kamu görevlilerinin suçlarını soruşturmak için idari amirlerinin ve kurumlarının izin vermesi şart.

- Yolsuzluk ve rüşvet suçları başta olmak üzere dokunulmaz siyasetçilerin ile kamu görevlilerinin suçlarının soruşturmasına kendi kurum veya amirlerinin izin vermesi şartı yaygın cezasızlık algısına neden oluyor.

Siyasetçi ile biat etmiş bürokrasi arasında fiili koalisyon oluşmuş durumda. Bürokrasi siyasetçiyi hukuk sınırları içinde kalmaya zorlayamıyor

Temel Ekonomik Yapı Meseleleri

□ Makro düzeyde yapısal sorunlar:

- Kayıtdışılık, vergi ve gelir adaletsizliği
- Merkezi planlama yokluğu üretim ve tüketim dengesi
- Cari açık, birikim yetersizliği, dış borçlar,
- İthalata ve dış borca bağımlı büyüme,
- Enflasyon, döviz kurları ve dolarizasyon
- Verilere itimsizlik, kurumlara güvensizlik
- Ekonomi politikalarının güvenilirliği
- Para politikasının yürütmeye uyumu
- TCMB vb. Kurumların bağımsızlığı

□ Mikro düzeyde yapısal sorunlar:

- İşletmeler arası işbirliğini caydırıcı durumlar
- Tedarik zincirlerinin sürdürülebilirliği ve güvenilirliğinde aksamalar
- İşletmelerin büyüklüklerinin ölçek ekonomisine uygunsuzluğu
- Yenilikçilik, verimlilik, kurumlaşma ve sürdürülebilirlik
- Rekabetçilik

5

Yargının görevini yapamaz olması;

Mikro alanda: tedarik zincirinde itimsizliğe aktörlerin işbirliklerinden ve ortaklıklardan kaçınmasına, küçük kalmasına neden olmaktadır.

Makro alanda: Karar vericilerin sorumsuz davranmalarına, bilimsellikten uzaklaşarak hatalı ve keyfi karar almalarına, kayırma ve liyakatsizliğe, yolsuzluk ve rüşvetin yaygınlaşmasına neden olmakta bu da bir yandan siyasi istikrarı, diğer yandan makro dengeleri bozarak ekonomik aktörlerin uzun vadeli plan yapmasına ve kararlar almasına engel olmaktadır.

Örneğin güveni kötüye kullanma suçlarındaki gecikmeler profesyonel yönetim, kurumlaşma ve ortaklıkları istenilmez hale getirmektedir. İşletmelerde profesyonel yönetici istihdamını, kurumlaşmayı ve ölçek ekonomisine göre büyümeyi; ortaklıklar, ortak girişimler kurmayı, güçlerimizi birleştirerek devasa sinerjilerimizi hayata geçirmemize, uluslararası rekabet gücü kazanmaya engel olmaktadır.

Temel Toplumsal Meseleler ve Kök Sebepleri:

Makro düzeyde (genel):

- Bilimden uzaklaşma, keyfi yönetim ve kararlar
- Yöneticilerin hesapvermezliği, Yolsuzluk ve rüşvet
- Kayırma, liyakatsizlik

Mikro düzeyde sorunlar (örnek):

- Emniyeti suistimal suçları ile kurumlaşma ve işbirliklerinin ve ortaklıkların sığılığı ilişkisi
- Girişimci buluşçu işbirliğinin zorluğu

KÖK SEBEP:

- Hukukun üstünlüğünün aksamaması
- Hesapvermezlik
- Yargının görevini yapamaz olması

YARGI...

Türkiye'nin (i) Güvenlik; (ii) Yönetim; (iii) Eğitim; (iv) Kalkınma ve (v) sosyal adalet başlıkları altında toplanabilen temel sorunları hakkında yönetimin aldığı kararlar hakkındaki şikâyetler şöyle özetlenebilir:

- 1) Bilimsellikten uzaklaşma, keyfi yönetim ve kararlar alınması
- 2) Yöneticilerin hesapvermezliği, yolsuzluk ve rüşvet
- 3) Kayırma ve liyakatsizlik

Bütün bunların kök sebepleri ise şunlardır:

- hukukun üstünlüğünün her alanda aksamaması
- Yenetici ve karar vericilerin hesapvermez olması,
- yargının görevini yapamaz olması.

Hukuk Devleti ve Hukukun Üstünlüğünde Seviyemiz!

Hukuk devleti; hukuk kurallarına tabi devleti; hukukun üstünlüğü devletin işleyişini belirleyen kuralların mevcut ve uygulanır olduğunu anlatır. Kurallar var fakat uygulanmıyorsa ya da keyfi kararlara göre işliyorsa hukuk devleti de hukukun üstünlüğü de yoktur.

V-Dem'in Hukukun Üstünlüğü endekslerinde 0,81'den 0,19 seviyesine geriledik. World Justice Project'in endeksinde ise **2022'de 140 ülke arasında Meksika ve Mali'den sonra 116.** sıradayız. Adalet Bakanlığı bu endekslerin objektif olmadığını söylüyor. Ancak durum daha da kötü!

- **15. Asırda** Kadı Molla Fenari Fatih'in ellerinin bileklerinden kısasen kesilmesine hüküm vermiş iken **21. Asırda** kurumları veya amirleri izin vermezse yargı cumhurbaşkanını, bakanları, milletvekillerini ve diğer kamu görevlilerini yargılayamıyor!
- **1,000 sene** önce İmam'ı Azam Ebu Hanife zalim bir sultana kadı olmaksızın zindana atılıp zehirlenmeyi göze almışken **21. Asırda** HSK ya da yüksek yargıya üye atanmak isteyenler el etek öpüyorlar!
- **19. Asırda derlenen Mecelle'de** hakimlerin **olgun** olacağı yazılı iken **iki asır sonra 21. asırda çocuk hakimlerden** konuşuyoruz.!

Bundan yaklaşık 10 yıl önce uyuşmazlıkları çözmekte zorlanan yargının, dürüst insanları yalana teşvik ederek toplumun ahlakını, işbirliği ve dayanışma ruhunu bozduğunu görüp kök sebebini ve çözümünü keşfettiğim gün yola çıkarak Daha İyi Yargı Derneği'ni kurdum.

Yargının ilk derece paydaşları olan iş dünyası STK'larına da üye oldum; o günden beri sorunun iş dünyasına zararlarını, çözüldüğü zaman elde edilecek faydayı anlatmak için aktif olarak çalışıyorum.

TÜSİAD'da Yargı Reformu çalışma grubu başkanlığım sırasında yaklaşık 4 yıllık bir çalışma sonucunda Yargı Hizmetlerinde Kalite raporunu oluşturdum. Rapor, 2014'te TÜSİAD belgesi olarak yayınlandı. Belgenin tanıtımı için Daha İyi Yargı Derneği, Türkonfed ile TÜSİAD işbirliğinde Türkiye'yi şehir şehir dolaştığımız toplantılarda Anadolu iş dünyasının mesajı oldukça netti:

“Esas meselemiz demokrasidir, en büyük sebebi yargıdır!”

Türkonfed'in “orta demokrasi ve orta gelir tuzağından çıkış için bir rapor yazmamı istemesi üzerine üyelerimizin katkılarıyla “Türkiye'nin Orta Demokrasi Sorunları ve Çözüm Yolu” kitabını kaleme aldım. Kurumlar, usul ve süreçler için reform önerileri sunduğumuz kitabı Türkonfed politika belgesi olarak kabul etti.

Cumhurbaşkanlığı sistemine geçişle daha da kötüleşerek hibrit seviyeye gerilemiş olan orta seviye demokrasimizde ana sorunlarımız: “yargı, hukukun üstünlüğü ve temsilde adalet” aksamalarıdır.

Yargının görevini yapamaz olması hukukun üstünlüğü sorununa; hukukun üstünlüğünün aksaması temsilde adaletsizlik ve yönetime katılma hakkının kısıtlanmasına neden olmaktadır.

Bu basit döngüden de görüldüğü üzere **yargı sorunu Türkiye'nin bütün sorunlarının anasıdır!**

Bağımsız Yargının Yol Haritası:

- I. Yargının hesapverirliği ve bağımsızlığının sağlanması
 - Yargı idaresindeki kararların etkin yargısal denetimi
 - Adalet Yüksek Kurumu ve HSK ile AB'nin dönüştürülmesi
- II. Yargının etkin ve verimli çalışır görevini yapmakta özgür, olması
 - Yargı mensuplarının yeknesak kariyer planı
 - Mahkemelerin 26 kalkınma bölgesinde optimum dağılımı
 - Modern uyumsuzluk yönetimi ve adli hazırlık mahkemeleri
- III. Yargının bağımsızlığını güvenceye alan güçler dengesi
 - Yasamada adil temsil, ve onetime katılım
 - Yasama ve yürütme ayrılığı ve dengesi

9

Türkiye sorunlarını temelli olarak çözmeye en başta yargı sorununu kökten çözerken başlamak durumundadır. Yargı sorununu çözmeden kişilere bağlı olarak yapılacak iyileştirmeler sürdürülebilir olmayacaktır.

Tam da bu amaçla kurmuş olduğum Daha İyi Yargı Derneği, Türk yargısının sorunlarını, sorunların kök sebeplerini tespit etmek, evrensel kabul gören çözümler geliştirmek ve mutabakat sağlamak için çalışmaktadır.

Pandemi döneminde 9 kişilik önyargısız genç bir ekip oluşturduk. Her gün yaptığımız uzun Zoom toplantılarında fikirleri ve önerileri tartışarak yargı sorununu kökten çözecek yenilikçi çözüm önerileri geliştirdik. Anayasa ve kanun taslaklarını da hazırladığımız, 9 ana başlıkta toplanan önerilerimizi "A'dan Z'ye Türk Yargı Reformu" adı ile Türkçe ve İngilizce dillerinde yayınlamaya başladık.

Çözümlerimizin **ana önermesi** şudur: Yargı, görevini bağımsız olarak özgürce yerine getirebiliyor ise hukukun üstünlüğünü gerçekleştirebilir.

Yargı, (i) Etkin ve verimli çalışarak kaliteli hizmet üretiyor ise, ve **(ii)** Hukukun üstünlüğüne riayet ederek örnek oluyor, şeffaf ve hesapverir ise, **tam bağımsızlığı hak eder**, kazanır ve bağımsızlığını koruyabilir.

Bunu sağlamak için geliştirdiğimiz çözümlerimiz 3 gruba ayrılabilir ve 3 aşamada gerçekleştirilebilir:

- I. Yargının hesapverirliği ve bağımsızlığının sağlanması

- II. Yargının etkin ve verimli çalışır, görevini yapmakta özgür hale getirilmesi
- III. Yargı bağımsızlığını güvenceye alan dengenin kurulması

Çözümlerimiz hayata geçtiği takdirde adeta 1 taşla 3 kuş birden vurmuş olacağız:

1. Birincisi hukukun üstünlüğü endekslerinde hızla yükselmek;
2. ikincisi güçler ayrılığını netleştirip dengesini sağlamlaştırarak Türkiye'yi ileri bir demokrasi haline getirmek ve
3. üçüncüsü milli gelirimizi kısa sürede 25 – 30 bin dolara çıkararak refahımızı hızla yükseltmek.

Yargı İdaresinin Yargısal Denetimi için Adalet Yüksek Mahkemesi

10

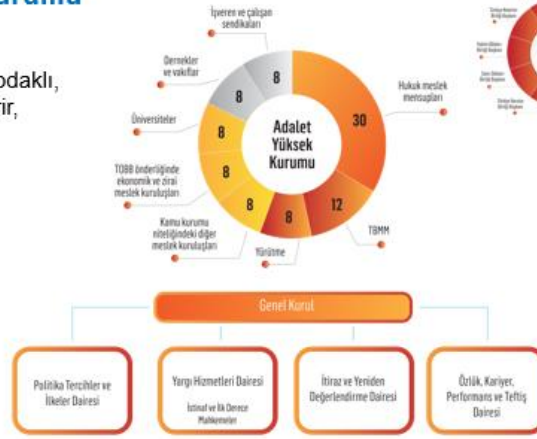
Yargıyı tam bağımsız ve görevini yapmakta özgür hale getirmek için:

1. Yargı idaresi de hukukun üstünlüğüne, kararları uzman bir mahkemede yargı denetimine tabi olmalıdır. İsteyen herkes bu kararları dava edebilmelidir. Bu amaçla Adalet Yüksek Mahkemesi kurmayı, temyizini Anayasa Mahkemesi'ne vermeyi öneriyoruz.

Anayasa Mahkemesi'nin kapasitesi artırılmalı, mevcut siyasallaşma giderilmelidir. Bu amaçla üye sayısını 15'ten 30'a çıkarmayı, 3 daire ve bir genel kurul olarak çalışmasını, Anayasa'ya aykırılık sebebiyle iptal davasını isteyen herkesin, STK'ların da açabilmesini öneriyoruz.

Adalet Yüksek Kurumu

- > Kaliteli hizmet üretimi odaklı,
- > tam şeffaf ve hesapverir,
- > tam bağımsız,
- > düzenleyici kurum.

11

2. Yargı idaresi kaliteli hizmet üretimine odaklanmalı, merkezinde tam bağımsız bir düzenleyici kurum olmalıdır. Bu kurum tüm yargı paydaşlarını temsil etmeli, üye kompozisyonu hiçbir kişi, zümre veya koalisyonun nüfuz kuramayacağı şekilde belirlenmelidir. Bu amaçla özerk bütçeli bir Adalet Yüksek Kurumu oluşturmayı, bir Daimî Hukuk Şurası ile desteklemeyi, HSK'nu Adalet Bakanlığına verilen yetkilerle birlikte Adalet Yüksek Kurumuna dönüştürmeyi önermekteyiz.

Hukuk Mesleklerinin Her Biri İçin:

12

3. Hakim ve savcılar da avukatlar ve noterler gibi kendi bağımsız meslek kuruluşlarına sahip olmalı; temel görevleri: (i) yargı bağımsızlığını ve hukukun üstünlüğünü savunmak, (ii) meslek mensuplarını geliştirmek olmalıdır.

Böylelikle yargı bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğü bütün yargı meslek mensupları, kuruluşları tarafından en uç noktalara, adeta kılcal damarlarına kadar yayılarak savunulabilir.

Liyakate Dayalı Kariyer İlerleme Sistemi

DERECE	SEVİYE	SEVİYE		
		3	2	1
1	Başkanlık Kıdemli Üyelik Üyelik	Üyelik Temyiz M. • Yüksek lisans • 5 hakemli dergi makalesi • 85 ve üzeri performans • 5+ yıl istinaf görevi • Üye Yardımcılığı	Kıdemli Üyelik • Doktora • 7 Hakemli Dergi Makalesi • 90 performans • 2 yıl üye tecrübesi	Başkanlık Kıdemli üyeler arasından seçilir
		İstinaf M. • Yüksek lisans • 2 hakemli dergide makale • 75 ve üzeri performans • 2 yıl ilk derece mahkeme başkanlığı • Üye Yardımcılığı	Yüksek lisans • 2 hakemli dergide makale • 80 ve üzeri performans • 3+ yıl tecrübe	Kıdemli üyeler arasından seçilir
		İlk Derece M. • 29 yaş • Yazılı sınav ve Mülakat	65 ve üzeri performans • 4 yıl tecrübe	70 ve üzeri performans • 4+ yıl tecrübe (toplam 8 yıl)

13

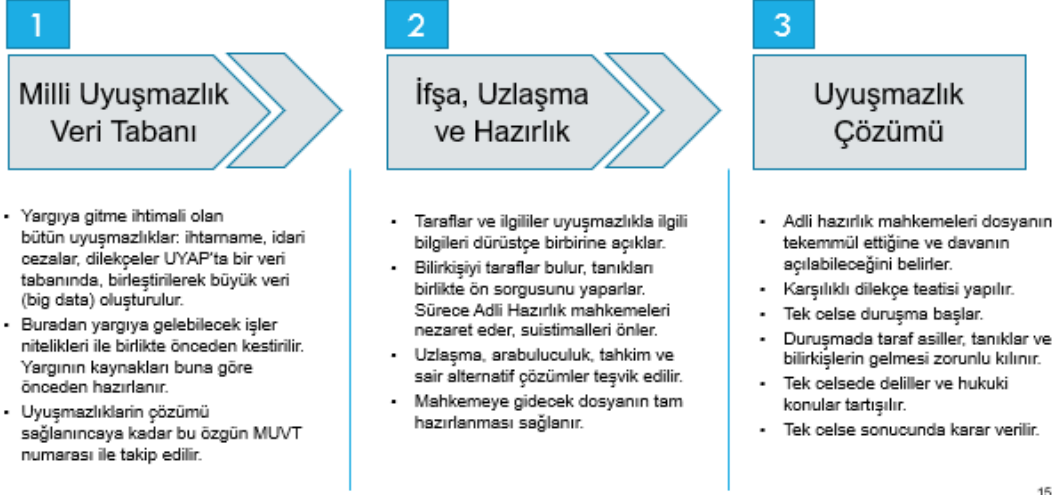
Yargının etkin ve verimli çalışır hale getirilmesi için:

4. Yargı meslekleri yeknesak kariyer planına kavuşmalı, atamalar eşitler arasında açık yarışma usulü ile yapılmalı, Yargıtay, Danıştay, Sayıştay ve Anayasa Mahkemesi üyeliklerine adaylıklar ve atamalar açık ve gerekçeli oyla yapılmalı, aday belirleme sürecine kamuoyu da dahil edilmeli ve bütün süreç yargı denetimine tabi olmalıdır.

5. Yargı hizmetleri verimli çalışmalı, hizmetleri ile ülkenin kalkınmasına en yüksek katkıyı verecek şekilde 26 kalkınma bölgesi bazında, uzmanlıkları merkezlerde yoğunlaştırıp, hizmeti halkın ayağına götürecek şekilde yapılandırılmalı, mahkemeler optimum şekilde dağıtılmalıdır.
6. Dava öncesinde tarafların ve avukatlarının iletişimine, delillerin toplanmasına, ve davaların iyi hazırlanmasına rehberlik ve nezaret edecek, bir yandan taraflara ve avukatlara görevlerinde yardım ederken diğer yandan suistimalleri önleyecek, nizalı hakların korunması için ihtiyati tedbirlere karar verecek, ADLİ HAZIRLIK MAHKEMELERİ kurulmalı, davalar tek celsede ve 4-5 sene yerine 3-4 ayda sonlandırılmalıdır. Bu mahkemeler 1980'lerde kaldırılan sorgu ve delil mahkemeleri ile mevcuttaki sulh ceza mahkemelerinin yerini almalı bütün kararları görevli mahkemelerce denetlenmelidir.

Modern Uyuşmazlık Yönetimi Anlayışı

Ve “Modern Uyuşmazlık Yönetimi Anlayışı” benimsenmelidir. Uyuşmazlıkları, mahkeme kapısına geldikleri andan sonra çözmek için uğraşmak, bunun için vatandaşı alternatif yollara zorlayan “uyuşmazlık çözümü” anlayışı terk edilerek tarihe gömülmelidir. Bu amaçla:

7. Büyük veri (Big Data) tabanları (örneğin Uyuşmazlık Milli Veri Tabanı) oluşturup uyuşmazlıklar erken aşamada tespit ederek yargının iş yükü önceden kestirilmeli, yargı kaynakları ileriye yönelik planlanmalı, dava öncesi dürüst ifşa ve ibraz kurallarıyla sulh ve uzlaşma teşvik edilmeli, uzlaşmaları teşvik edecek modern uyuşmazlık yöntemi benimsenmelidir. Buna rağmen yargıya intikal eden en karmaşık davaları en geç 3 - 4 ay içinde sonlandırılmalıdır.

Sizlerden de rica ediyorum, artık “uyuşmazlık çözümü” terimini terk edelim; “uyuşmazlıkların yönetimi” anlayışı ile hareket ederek farklılıklarımızdan zenginlikler çıkaralım. Uyuşmazlığa düşmesi kaçınılmaz olan ekonomik aktörleri haklarının etkin olarak korurken uzlaştıralım, uzlaştırdığımız dürüst davranışı yerleştirelim, aynı zamanda daha zenginleşelim ve dünyanın en güvenilir ve refahı en yüksek toplumlarından biri olmak için çalışalım.

Liyakatliler Nasıl Doğru Kararlar Alırlar?

Liyakatli ve dürüst insanlar;

- faaliyetleri, işlem ve kararları hakkında
 - gerekçeleri ile şeffaf bilgi verirler ve
 - yargıya hukuka göre hesapverir iseler
- doğru kararlar verirler.**

Türkiye’de hemen herkes liyakatin önemini biliyor. Ancak liyakatli insanların ne zaman ve nasıl doğru kararlar alacağını tartışan kimse pek az. Liyakat hakkında çok şey söylenebilir ancak ben üç temel hususu söyleyeceğim:

1. Liyakat bir görevi yapmaya tam yetkin olmak demektir.
2. Liyakat yetkinlikte eşit olanlar arasında açık ve adil bir yarış sağlanırsa gerçekleşir.
3. Açık ve adil yarış, süreç yargı denetimine tabi olursa sağlanabilir.

Ekrandaki önermeyi sanırım herkes onaylar: Çünkü;

1. Liyakatli insanlar doğru kararlar alırlar... desek YANLIŞTIR çünkü:
2. Liyakatli ve dürüst insanlar doğru kararlar alırlar... desek bu da YANLIŞTIR çünkü:
3. Liyakatli ve dürüst insanlar hesapverir iseler doğru karar alırlar... desek bu da YANLIŞTIR çünkü:
4. Liyakatli ve dürüst insanlar bağımsız yargıya hukuka göre hesapverir iseler doğru karar alırlar. Desek de YANLIŞTIR çünkü: ekrandaki önerme en doğrusudur.

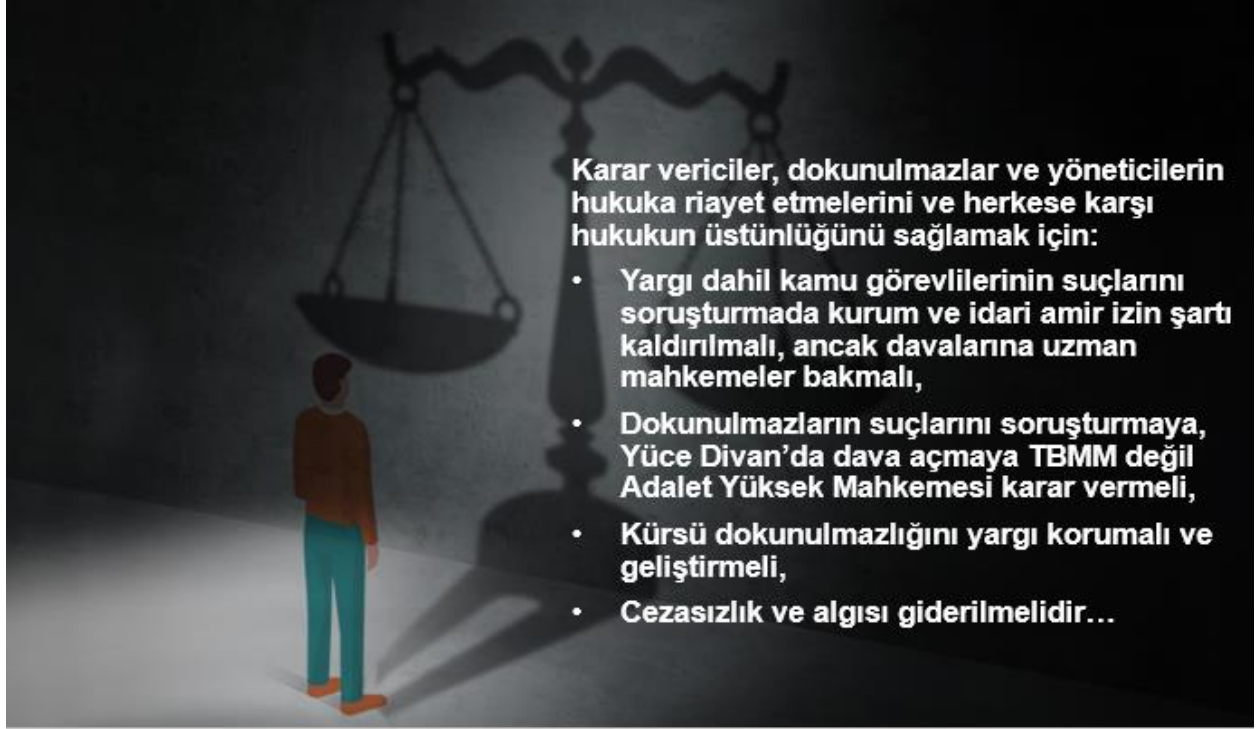
Şimdi sizlere bir önerme daha söyleyeceğim, eminim hepiniz önermenin doğru bir tespit ifade edilenin ise yanlış bir davranış olduğunda birleşeceksiniz:

Siyasetçiler kamu görevlerine liyakatlıleri değil sadakatlileri seçerler. Evet önermedeki tespit doğrudur fakat öyle yapılması yanlıştır.

Siyasilerin liyakatli insanları atamaları için en başta siyasete liyakatin hakim olması şarttır Bunun için en başta siyasilerin faaliyetleri, işlem ve kararları hakkında şeffaf ve bilgi verir olması, yargıya hukuka göre hesapverir olmaları, liyakatlıleri seçerken eşitler arasında adil bir yarışı temin etmeleri ve aldıkları kararların etkin yargı denetimine tabi olması gerekir.

Liyakatlilerin doğru kararlar vermesi için ise faaliyetleri hakkında şeffaf bilgi verir, görevi suistimalleri hakkında yargıya hesap verir, kararları hukuk önünde etkin olarak denetlenir olması gerekir.

Aynı zamanda liyakatlilerin amirleri olan siyasilere karşı güçlendirilmesi için amirlerini hukukun üstünlüğüne riayet etmeye zorlayabilir, zorlamak zorunda olmaları gerekir. Bütün bunları gerçekleştirmek için ise yargının görevini özgürce, kimseden izin almaya gerek olmaksızın yapabilir olması şarttır.

Karar vericilerin, dokunulmazların ve yöneticilerin hukuka riayet etmelerini, ve herkese karşı hukukun üstünlüğünü sağlamak şarttır. Bunun için yargının işlevini kısıtlayan bütün imtiyaz ve istisnalar kaldırılmalı, yargı özgürleştirilmeli, kanun önünde herkesin eşit olması sağlanmalıdır.

Hukukun kusursuz istisnasız üstünlüğü için:

1. Yargı dahil kamu görevlilerinin suçlarını soruşturmada kurum ve idari amir izin şartı kaldırılmalı, davalarına uzman mahkemeler bakmalı,
2. Dokunulmazların suçlarını soruşturmaya, Yüce Divan'da dava açmaya TBMM'deki siyasi sebeple değil Adalet Yüksek Mahkemesi hukuka uygunluk denetimi yaparak karar vermeli,
3. Kürsü dokunulmazlığını yargı korumalı ve geliştirmeli,
4. Cezasızlık ve algısı giderilmelidir...

Böylece bürokrasiye hukuk güvencesi ve görevlerini yaparken keyfilik, hesapvermezlik ve öngörülemezlik giderilmeli, böylece hukuk hisiplini kazandırılmalıdır.

**Bağımsız Yargı Hangi
İklimde Yaşar ve Serpilir?**

İstikrarlı Siyasi Yapı!

Devletin ve yürütme gücünün ekonomide temel belirleyici olması sebebiyle siyasi yapı halka hizmete değil menfaatleri kontrol edip dağıtan devlet gücünü ele geçirmeye yönelmektedir. Devlet gücünü ele geçiren siyaset kamusal menfaatlerin taraftarlara üleştirilmesinden güç almakta ve beslenmektedir. Bu nedenle siyasi faaliyet halka hizmetten uzaklaşmış, nüfuz ticaretine dönüşmüş bulunmaktadır.

Oldukça yüksek illegal menfaat elde etme imkanı ile birlikte sorumsuzluk ve dokunulmazlık imtiyazı getiren yürütme gücü pozisyonları siyasi aktörler ve etraflarındaki işbirlikçileri için oldukça çekicidir. Anayasaya aykırı olarak imtiyazlı bir zümre haline gelmiş olan bu kesimin devlet gücünü ele geçirme, elde ve kontrol altında bulundurma ve keyfince kullanma arzusu yargı başta olmak üzere tüm devlet kurumlarını yozlaştırmaktadır.

Oligarşik siyasiler, etraflarındaki üst düzey yargıç ve bürokratlar, kamuoyu yapıcıları ile bu ortamdan beslenen iş dünyası aktörlerinden oluşan bu zümrenin 4,500 kişi civarında olduğunu tahmin ediyorum. Bu imtiyazlı zümre, etiğe ve ahlaka aykırı menfaat elde etmek ve ayrıcalıklardan yararlanabilmek için devletin siyasi yapısını manipüle etmektedir.

Anti-demokratik yapıdaki siyasi partilere çöreklenen bu zümre arkaik delegelik sistemi, lider sultanı ve merkez yönetim egemenliği yoluyla partilere hakimiyetlerini perçinlerken, diğer yandan parlamentodaki yapay çoğunluk yapısını ve buna imkan veren yüksek seçim barajlarını sürdürmekte fikir ve eylemsizlik birliği içinde hareket etmektedir. Bu kesim, sadece 4 kişiye iptal davası açma hakkı verilmiş olmasından yararlanarak Anayasaya aykırı kanun çıkarabilmekte, anlaşma yapabilmektedir.

Buna karşın adalet toplumsal hayatın her alanında aksamakta; imtiyazlı oligarşik zümrenin keyfi, yolsuz, kayırmacı, liyakatsiz, etiğe aykırı vb. faaliyetleri toplumun yapısını, değerlerini bozmaktadır.

Nitekim yargı sorununun çözülmemiş olması da devlet gücünü paylaşamazken ele geçirenin o devasa gücü keyfince kullanması, menfaatleri kendi taraftarları arasında dağıtması konusunda fikir uyumu içinde olan bu zümre yargı bağımsızlığını ve hukukun üstünlüğünü samimi olarak istemediği içindir.

Bu zümre en büyük hasarı yargıya ve hukukun üstünlüğüne vermiştir. Bir kere elde ettikleri haksız ve orantısız imtiyazlarını koruyabilmek için kendilerini fiilen yargının erişim alanının dışına taşımışlardır. Cumhurbaşkanı, bakanlar ve milletvekillerinin görev ve kişisel suçlarını yargının soruşturması fiilen imkansızdır. Onlara tabi olarak görev yapan üst düzey kamu görevlilerinin yolsuzluk, rüşvet, kayırma, keyfilik ve benzeri suçlarını yargının soruşturması amirleri olan siyasilerin önceden izin vermesi şartına bağlıdır. Bu da sorumsuz siyasiler ile üst düzey bürokratlar arasında adı konulmamış, suç işleyenin korunacağı adı konulmamış bir koalisyona neden olmuştur.

Bütün bunlar bir yandan yasama ve yürütme güçlerinin birbirlerinden ayrılığını ve aralarındaki dengeyi korumanın önemini diğer yargının özgürleşmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Gerçekten de siyasi istikrar devletin temel güçleri yargı, yasama ve yürütme'nin ayrılmış olmasına fakat aralarında sağlam bir denge bulunmasına ve hukuk kurallarına göre sağlıklı işlev göstermesine bağlıdır. Güçler ayrılığı ilk şartı olmakla beraber istikrarı sağlamaya tek başına yeterli değildir.

Yargının yasama ve yürütme güçlerinden bağımsız ve sağlıklı işlev gösterir olması siyasi yapıda istikrarın en önemli şartıdır. Zira yargı, bir yandan yasama ile yürütme arasındaki dengeyi, diğer yandan siyasi kurumların ve aktörlerin hukuk kurallarına uyarlı ve etik davranışını sağlayan güçtür.

Öte yandan yargının bağımsızlığı da yönetimde halkın adil temsiline ve yasama ile yürütme güçleri arasındaki dengeye ve bu dengeyi sürdürmeye yakından ilişkilidir.

Yasama ve yürütme güçlerinin tek elde birleşmesi veya birinin diğerini ele geçirmesi siyasi istikrar için olduğu gibi demokrasi için de büyük tehdittir.

Türkiye, yürütmede istikrar sağlayacağız derken istikrarsız bir yapıya evrildi. Yürütmede istikrar uğruna bağımsız yargıdan, hukukun üstünlüğünden ve temsilde adaletten ödünler vererek bugünlere geldi.

1961 Anayasası ile İtalya'dan tam bağımsız Hakimler Yüksek Kurulu'nu iktibas etmiştik. HSYK'nın üyelerini Yargıtay, Yargıtay'ın üyelerini de HSYK seçiyordu. Bu ko-optasyon döneminde imtiyazlı yargıçlar zümresi oluştu. Bundan kurtulmak için 1982 Anayasası ile Adalet Bakanını HSYK başkanı yaptık, kararlarını yargı denetimi dışına çıkardık. 2017'de ise Hakimler ve Savcılar Kurulu'nu (HSK) yürütmenin bir uzantısı haline getirdik.

1980 öncesindeki istikrarsız hükümetlerden kurtulmak için mecliste yapay çoğunluk oluşturarak temsilde adaletten ödün verdik. Bunun sakıncalarını gidermek gayesiyle yürütme yetkilerini

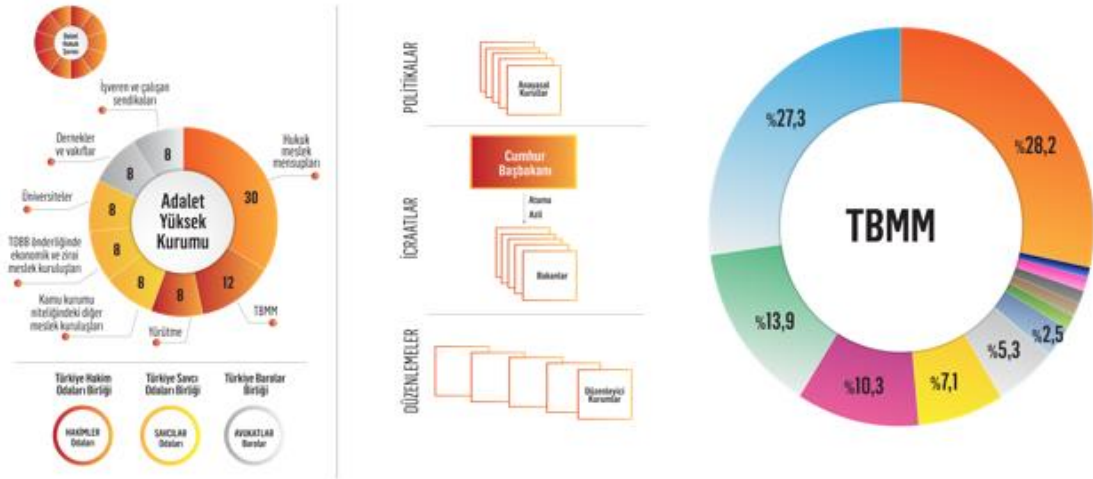
cumhurbaşkanı ile paylaştırdık. Bunun sakıncası en son noktada tüm güçleri tek elde toplanması, demokrasini hibrit seviyeye düşmesi ve seçimle değişmesi umulan bir otokrasi oluşmasıyla ortaya çıktı.

Bu tecrübeler devlet güçleri arasında bir sacayağı dengesi oluşturmanın hem demokrasi, hem siyasi istikrar hem de yargı bağımsızlığı için ne kadar önemli olduğunu, bu denge oluşmadığı takdirde yargı bağımsızlığının korunamayacağını gösteriyor. Nitekim tarihsel süreçteki tecrübelerimiz ayrıcalıklı bir zümre haline gelebilen yargıya bağımsızlık ve sair teminatları verilmeyeceğini, verilenlerin de hoyratça geri alınacağını gördük.

Dolayısıyla siyasi istikrar devlet güçleri arasındaki denge ve bu dengeyi etkileyen seçim barajları, temsil adaleti ve yargının bağımsızlığı ile yakından ilintilidir.

Yasamada suni çoğunluk oluşturmak amacıyla getirilen yüksek seçim barajları bir yandan temsilde adaletini kısıtlarken diğer yandan yasamayı yürütmenin etkisi altına sokmakta, bu halde yasama faaliyeti yargının bağımsızlığı aleyhine olmaktadır. Bu durum siyasi yapıda ve ekonomide savrulmalara ve git gellere neden olmaktadır.

Siyasette ve Ekonomide İstikrarlı Devlet Yapılanması

19

Devlet güçlerini bir sacayağı gibi dengeli yapılandırmak için:

1. Yargı gücü hesapverir ve tam bağımsız olarak tasarlamak gerekir.
2. Yasama dengeli ve halkı daha adil temsil eder hale getirilmeli, bu amaçla seçim barajları düşürülmeli, siyasi partiler demokratikleştirilmelidir.
3. Yürütmenin politika oluşturma, icraat yapma ve idari düzenleme işlevleri anlamlı olarak ayrıştırılmalı ve yürütme yetkileri geniş bir bürokrasi kitlesi arasında bölüştürülmelidir.

Bu amaçla dış politika, eğitim, sağlık, güvenlik ve ekonomi gibi temel konularda politikaları belirleyen, karşıt görüşlerinde katılımını sağlayan daimî şûralar oluşturmalıdır.

4. Güvenoyu, güvensizlik, denetleme ve benzeri yöntemlerle yürütme sınırlandırılmalı, hatta değiştirilebilmelidir. Örneğin başyönetici halk tarafından seçilmiş olsa bile bakanların güvenoyu alarak göreve başlaması, güvensizlikle düşürülmesi gibi yöntemlerle yasama yürütmeye karşı güçlendirilmelidir.
5. Yasamanın 1980 öncesinde olduğu gibi hükümeti entrikalarla keyfi olarak düşürmesi de önlenmelidir.

Bu formülde baş yöneticiyi halkın seçmesi, fakat yasamanın güçlü denetimi altında tutulması fikri de değerlendirilebilir.

Yargı ve hukukun üstünlüğü Cumhuriyetin çözülememiş en büyük sorunudur.

Cumhur ve Millet ittifaklarının parlamentonun güçlendirilmesinde buluşan vaatleri aralarında bir uzlaşmayı zorunlu kılmaktadır. Bu uzlaşma olasılığı 2023 seçimlerinden sonra daha yüksek olacaktır.

Bu durum Türkiye'ye yargı sorununu çözmek için asırlık bir fırsat penceresi açmaktadır.

Bu fırsat karşıt ittifakların en başta etkin ve verimli çalışan, şeffaf hesapverir ve tam bağımsız yargıyı oluşturmakta anlaşmaları halinde değerlendirilebilecektir.

Bu gerçekleştiği takdirde Türkiye hızla ileri bir hukuk devleti ve demokrasi haline gelecek, refahımız hızla yükselecek, kişi başı milli gelirimiz 25-30 bin dolara çıkacaktır.

Sizleri bu fırsatı yakalamak için çalışmaya davet ediyorum.

